DESPRE TRADUCEREA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC DIN SECOLUL AL XX-LEA (II)

On Translation in the Romanian Environment in the 20th Century (II)

Bianca Oana HAN[1]

Abstract

The aim of this second paper [that intends to bring into the foreground another well-deserved (rather) small number of translators of foreign languages into Romanian] is to complete the former paper published in the previous issue of Studia (issue no. 10/2011).

Keywords: translator, translation, foreign languages, the Romanian language, world literature

În numărul anterior al revistei *Studia*[2], ne propuseserăm să semnalăm o mică parte dintre cei care au contribuit la tălmăcirea literei străine în limba română. Din motive tehnice, prezentarea acestora a trebuit să fie limitată la câteva pagini. Pentru a nu cauza o nedreptate nedorită, ne-am hotărât să continuăm, în aceeaşi oarecare ordine cronologică, să prezentăm pleiada de traducători români prolifici ai secolului al XX-lea.

Traducătorul *Dan Botta*, oferă traduceri din literatura universală, tălmăcind din Ferreira de Castro - *Oile Domnului*, 1955 sau Edgar Allan Poe - *Scrieri Alese*, 1963, (cu două variante de traducere artistică a poeziilor, de Emil Gulian şi de Dan Botta).

Radu Tudoran, fratele lui Geo Bogza, aflat în conul de umbră al dizgraţiei comuniste, alege traducerile, în special din autori ruşi şi sovietici, ca mijloc de menţinere a contactului cu literatura şi ca mijloc de existenţă. A tradus singur sau în colaborare din: Aleksandr Bek, Charles Darwin, A. Fadeev, I.A. Goncearov, I. Listenov, N. Nikitin, L. Platov, Boleslaw Prus, A. Rîbakov, Tihon Semuskin, Manaf Suleimanov, A.N. Tolstoi, Jules Verne, V. Zakrutkin, Antonin Zapotocky.

Eusebiu Camilar, traduce din N.V.Gogol - *Însemnările unui nebun*, 1945, A.S.Puskin - *Fata căpitanului*, 1946, A.N.Tolstoi - *Povestiri ruseşti*, 1947, Maxim Gorki - *Foma Gordeev*, 1949, As-Ma - *Fata ecoului* (poezie chineză), 1955, *Din poezia chineză clasică*, 1956, *1001 de nopţi, basme arabe*, 4 vol., 1956 - 1963, Ovidiu, - *Tristele*, 1957, Aeschylus - *Perşii*, *Cei şapte contra Tebei*, 1960, Li-Tai-Pe - *Poezii*, 1961, A.S.Puşkin - *Dama de pică*, 1963, Kalidassa - *Sakuntala*, 1964.

Academicianul, poet, publicist şi traducător român *Eugen Jebeleanu* devine cunoscut pe plan internaţional odată cu apariţia volumului *Surâsul Hiroshimei*, poem tradus în numeroase limbi, recitat ori cântat şi acum în amfiteatrele din America Latină şi Europa. Poemele sale continuă să fie traduse şi publicate, mai ales în SUA şi America Latină.

---

[1] Teaching Assistant, PhD, Petru Maior University, Târgu-Mureş

[2]*Despre traducerea în spațiul românesc din secolul al XXlea* în 'Studia Universitatis 'Petru Maior', Vol. 10/2011, Philologia, Editura Universității "Petru Maior", Târgu-Mures, România, ISBN 1582-9960, 2011, pp. 238-246

BDD-A3065 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 01:03:28 UTC)

Unul dintre traducătorii operei lui William Shakespeare este Vlaicu Bârna, care mai oferă şi traduceri din Méliusz József şi Adam Mickiewicz alături de Maria Bănuş (tradusă, la rîndul ei în nenumarate limbi) care mai traduce în limba română poezii scrise de Rainer Maria Rilke, Goethe, Puşkin, Pablo Neruda, Nazim Hikmet, etc.

Să nu uităm de academicianul *Dan Grigorescu*[3], anglist român, istoric literar, eseist, critic literar, traducător, profesor de literatură comparată, critic de artă şi istoric al artei, care semnează variantele în româneşte ale unor piese aparţinând lui William Shakespeare: *Zadarnicele chinuri ale dragostei*, 1956; *Poveste de iarnă*, 1990; *Poeme*, 1975; *Visul unei nopţi de vară,* 1964, sau *Henric al VIII - lea,* 1963.

Prima traducere integrală mondială a lucrării lui Quintilian, *Institutio Oratoria*, *Arta Oratorică,* 1974 aparţine traducătoarei române *Maria Hetco*. Traducătoarea Gabriela Creţia, traduce din Jean Bayet, *Literatura latină*, 1972; Julien Benda, *Trădarea cărturarilor*, 1993 reeditat în 2007; Georges Dumézil, *Mit şi epopee*, în colaborare cu Francisca Băltăceanu şi Dan Sluşanschi, 1993; Pierre Grimal, *Tacit*, în colaborare cu Lidia Cotea, 2000; Andreï Makine, *Franţa pe care uităm s-o iubim*, 2007, iar *Alexandru Balaci* oferă tălmăciri în româneşte din Gabriele d'Annunzio, Giovanni Verga, Salvadore Quasimodo sau Luigi Pirandello.

Academicianul *Mihnea Gheorghiu*[4], exeget, scriitor, traducător şi cineast român se remarcă şi prin traduceri din L.Hobson - *Pe cuvânt de onoare*, 1948; Charles Dickens - *Note din America*, 1953, *Martin Chuzzlewitz*, 1965; W. Shakespeare - *Richard al III - lea*, 1955, *Cei doi tineri din Verona*, 1956, *Regele Lear*, 1961, 1971, *A douăsprezecea noapte,* 1967; Ben Johnson - *Volpone*, 1964; J.F.Cooper - *Ultimul mohican*, 1965; Rudyard Kipling - *Cartea Junglei*, 1966; H.B.Stowe - *Coliba unchiului Tom.*

Omul de litere *Şt.Aug.Doinaş* a tradus din marii poeţi ai lumii, începând cu traducerea lui Faust de Goethe şi continuând cu poemele lui Hölderin, Stephan Mallarmé, Gotfried Benn şi Paul Valéry. A mai tradus şi din Giovanni Papini, Gerhart Hauptman, Jorge Guillen, Ruben Darion, Wolf Aichelburg, Martin Buber, etc.,

Se pare că putem vorbi despre prima[5] pătrundere masivă şi fructuoasă a operei lui Goethe în cultura noastră, odată cu traducerea făcută de Vasile Pogor şi Nicolae Skeletti în 1862. Tot *Faust* au mai tradus şi Ion Gorun, Lucian Blaga sau Mihail Nemeş.

Scriitoarea şi poeta *Eta Boeriu*[6] este şi autoarea a numeorase traduceri din Giovanni Boccaccio - *Decameronul*, 1957; Cesare Pavese - *Tovarăşul*, 1960; Giovanni Verga - *Mastro don Gesualdo*, 1964; Alberto Moravia - *Indiferenţii*, 1965; Dante Aligheri - *Divina Comedie*, 1965; Baldesar Castiglione - *Curteanul*, 1967; Elio Vittorini - *Erica şi fraţii săi*, 1970; Francesco Petrarca - *Rime*, 1970 şi *Cançonierul lui Messer Francesco Petrarca,* 1974; Michelangelo Buonarroti - *Rime*, 1975; *Comedia Renaşterii italiene. Teatru, antologie,* unde adaugă şi prefaţa şi notele, 1979; *Antologia poeziei italiene. Secolele XIII - XIX*, 1980; Giacomo Leopardi - *Cînturi*, 1981; *Trinacria*: *Poeţi sicilieni contemporani*, 1984.

[3] Idem, p. 59.
[4] Idem, p. 57.
[5] Apud. http://www.e-scoala.ro/germana/dan_manuca.html
[6] Doina Rad, *Eta Boeriu*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005.

BDD-A3065 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 01:03:28 UTC)

Ion Caraion[7] (pseudonimul literar al lui Stelian Diaconescu), se remarcă printr-o prestigioasă activitate de traducător, el traducând, printre alţii, din Guillaume Apollinaire, Charles Beaudelaire, Albert Camus, André Gide, André Malraux, Rilke, Ezra Pound, Anna Ahmatova, etc.

Scriitoarea contemporană, traducătoare, orientalistă şi diplomat român *Grete Tartler*[8], cu numele oficial de după căsătorie Margareta Tăbăraşi, semnează traduceri în română din germană din Goethe - *Teatru* 1987; *Poezie germană contemporană*, antologie 1991; *Poezie de limba germană contemporană*, Antologie de lirică scrisă în limba germană în perioada 1970 - 1990, 1992; Patrick Süskind, - *Parfumul* (cea mai recentă ediţie 2006); traduce şi din araba clasică *Cele şapte mu'allaqat*, 1978; Al-Ğahiz - *Tratatul despre zgârciţi*, 1985, Al-Hariri - *30 de maqamat*, 1987 şi din daneză H.C. Andersen - B*azarul unui poet. Memorii de călătorie în Grecia, Orient şi ţările dunărene*, 2000.

Elena Liliana Popescu[9] traduce din engleză din Ramana Maharishi - *Introspecţia*, 1993; *Introspecţia. Poeme*, 2004; dialoguri cu Ramana Maharishi: *Înţeleptul de la Arunachala*, 1997; *Frumuseţea Tandreţei* de Lee Kuey-shien, 2006, din franceză, autor necunoscut - *Viaţa Impersonală*, 1994, 2007; din spaniolă *Caosmos. Katharsis nu doar pentru mine de Moises Castillo*, 2002 sau *Poesías* de Theodor Damian, 2005; *Harpă de umbră şi lumină* de Lina Zerón 2007 sau *Gânduri peregrine* de Hugo Gutiérrez Vega 2009.

Dan Stoica[10], om de cultură român, scriitor, regizor de teatru, fotograf şi critic de film, se remarcă şi prin activitatea de traducător, semnând traduceri ca: *Teatrul modern austriac*,1995, de Thomas Bernhard, Werner Schwab, Elfriede Jelinek, Peter Turrini, Peter Handke; *Teatrul contemporan austriac*, 1997, de Hugo von Hofmannstahl, Arthur Schnitzler, Franz Werfel, Alexander Lernet - Holenia, Ödon von Horváth; *Teatrul modern austriac II*, 1999, de Elias Canetti, Fritz Hochwälder, H.Qualtinger, Felix Mitterer,Wolfgang Bauer; *Proză feminină austriacă*, 1998, de Ingeborg Bachmann, Ilse Aichinger, Barbara Frischmut; *Figura femeii în dramaturgia austriacă*, 2005, de Werner Schwab, Brigitte Schwaiger, Gertrude Fussenegger Helmut Peschina; *Teatru*, de Wolfgang Schwab, 2008 sau literatură austriacă: *Balul operei* de Josef Haslinger 1996; *Rămâi peste noapte* de Michael Köhlmaier 1999.

Cunoscutul actor român *Eugen Cristea*[11], mai este şi traducător al romanelor S.F *Maşinăria rock and roll, Îngerii cancerului* şi *Trecând prin flacără de Norman Spinrad*, de Norman Spinrad, *Cuvinte către revoluţionari* de Ernesto Che Guevara, integrala Roger Zelazny, traducere din limba engleză: *Nouă prinţi din Amber*, *Armele din Avalon, Semnul Unicornului, Mâna lui Oberon, Curţile Haosului, Atuurile Morţii, Semnul Haosului* etc.

Fiica poetului Ion Horea, *Irina Horea*[12] traduce din Dorris Lessing - *Povestiri Africane*, 1989; D.Pendelton - *Executorul. Război contra Mafiei*, 1993, *Masca de luptă*, 1994; William Golding - *Turnu*, 1993; Jacqueline Susan - *O dată nu e de ajuns*, 1993, Ira Levin -

[7] Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicţionarul scriitorilor români*, A-C, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1995 .
[8] Apud. http://www.cartedesucces.ro/autor.php?autorid=6666, , http://ro.wikipedia.org/wiki/Grete_Tartler
[9] Apud. http://www.elena - liliana - popescu.ro/
[10] Cf http://ro.wikipedia.org/wiki/Dan_Stoica_(scriitor)
[11] http://www.starmania.ro/star/eugen+cristea_rkr.html
[12] Apud. Virgil Stanciu, *DAAR*, p. 63.

BDD-A3065 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 01:03:28 UTC)

Silver. Blocul turn, 1995; Alan Brown - John - *Umbre lungi*, 1997; Michelle Mazel - *Piatra lunii*, 1997; John Irving - L*umea văzută de Garp*, 1997; J.R.R.Tolkien - *Stăpânul inelelor*, 1998, *Întoarcerea regelui*, 2001, *Silmarillion*, 2004, *Poveşti neterminate*, 2005; Martin Amis - *Născuţi morţi*, 2004; Ian McEwan - *Copilul furat*, 2005; Paul Bailey - *Kitty şi Virgil*, 2005; Martin Booth - *Hiroshima Joe*, 2006; John Cheever - *Totul pare un paradis*, 2007.

Scriitorul, traducătorul, cercetătorul, filologul şi orientalistul român *George Grigore* oferă traduceri din arabă: *Poveşti irakiene*, 1993; *Coranul*, 2000, 2002, 2003, 2005; *Basme de pe Tigru şi Eufrat*, 2009, Al - Ghazali - *Firida luminilor*, 2001; Ibn Tufayl - *Hayy bin Yaqzan*, 2001; Ibn Ruşd (Averroes) - *Cuvânt hotărâtor privind stabilirea legăturii dintre legea revelată şi filosofie*, 2001; Badiuzzaman Said Nursi - *Cuvinte*, 2002; Ibn'Arabi - *Geneza cercurilor, Filiaţia spirituală,* în colaborare cu Rodica Firănescu, 2003; *Ochiul lăuntric - perspective islamice asupra divinităţii*, 2005; '*Ali bin Abi Talib, Nahğ al - Balāğa, Calea vorbirii alese*, 2008; Mahmoud Darwish - *Sunt arab. Poeme*, 2009.

Radu Paraschivescu, prozator, traducător, jurnalist şi redactor de carte, este şi semnatarul unui număr mare de traduceri[13], dintre care spicuim: Robert Ludlum - *Testamentul lui Holcroft*,1993; D.H.Lawrence - *Apocalipsul*, 1993; Tim Powers - *Palatul mutantului*, 1994; Kazuo Ishiguro - *Rămăşiţele zilei*, 1994; David Lodge - *Meserie*!, 1997, *Terapia*, 2001,2004; William Golding - *Înfruntarea*, 1998, 2004; Virginia Woolf - *O cameră separată*, 1999; Salman Rushdie - C*opiii din miez de noapte*, 2000,2002,2005; John Girsham - *Frăţia*, 2000, *Campionul din Arkansas*, 2002,2004; James R.Wallen - *Vineri noaptea în oraş*, 2004; Jonathan Coe - *Cercul închis,* 2006, etc.

O altă traducătoare premiată[14] este şi *Dominica Drumea*[15], care este autoare unor traduceri din Anthony Burgess - *Portocala mecanică* (în colaborare cu Carmen Ciora), 2003; Tennessee Williams - *Primăvara la Roma a doamnei Stone*, 2003; Carson McCullers - *Răsfrîngeri într-un ochi de aur*, 2003; Charles Bukowski - *Factotum*, 2004; Amy Tan - *Clubul Norocoaselor*, 2005; Michel Faber - *Sub piele*, 2005 sau Simon Singh - *Cartea Codurilor*, 2005.

Credem că o atenţie deosebită ar merita menţionarea unora dintre universitarii români care au şi preocupări de traducători de literatură engleză şi americană. Astfel, alături de cei deja menţionaţi, îi vom aminti, într-o ordine convenţional cronologică[16], şi pe Rodica Albu, Bogdan Alexandru Aldea, Ştefan Avădanei, Larisa Avram, Bogdan Mihail, Carmen Veronica Borbely, Teodor Boşca, Vera Călin, Dumitru Ciocoi-Pop, Ligia Constantinescu, Sorana Corneanu, Marcel Corniş - Pop (E.), Gheorghe Liviu Cotrău, Dana Crăciun, Ioan Creţiu, Dumitru Dorobăţ, Cristina Felea, Ileana Galea, Petre Grimm, Irina Grigorescu-Pană, Mihaela Lidia Irimia, Radu Lupan, Dan Mateescu, Rodica Mihăilă, Ioan Rareş Moldovan, Cristina Michaela Mudure, Victor Olaru, Ana Olos, Hortensia Pârlog, Margareta Petruţ, Ecaterina Popa, Ioan Aurel Popa, Emil Sîrbulescu, Radu Surdulescu, Cristina Anda Tătaru, Sever Trifu, Ana-Maria Tupan, Nadina Vişan, etc.

[13] Idem, p. 95.
[14] Premiul de Debut al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, pentru anul 2003.
[15] Apud. Virgil Stanciu, *DAAR*, p. 49.
[16] Idem.

BDD-A3065 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 01:03:28 UTC)

Considerăm că suntem datori a onora traducătorii români care s-au dedicat acestei temerare îndeletniciri presupusă de transpunerea operelor străine în limba română. De aceea, credem că menţionarea, fie ea şi succintă, a numelor acestora şi a activităţii şi eforturilor depuse se impuneau într-o lume în care valorile tind a fi trecute într-o nemeritată uitare.

Bibliografie:

***Dicționarul general al literaturii române (L/O), Editura Univers Enciclopedic, București, 2005

Popa, M., *Dicţionarul de literatură română contemporană*, Editura Albatros, Bucureşti, 1977

Rad, D., *Eta Boeriu*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005

Stanciu, V., *Dicţionar de anglişti şi americanişti români*, DAAR, Editura Tribuna, Cluj Napoca, 2008

Zaciu, M., Papahagi, M., Sasu, A., *Dicţionarul scriitorilor români*, A-C, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1995

http://www.cartedesucces.ro/autor.php?autorid=6666

http://ro.wikipedia.org/wiki/Grete_Tartler

http://www.elena - liliana - popescu.ro/

http://ro.wikipedia.org/wiki/Dan_Stoica_(scriitor)

http://www.starmania.ro/star/eugen+cristea_rkr.html

http://www.e-scoala.ro/germana/dan_manuca.html

Acknowledgements:

This paper is a result of the project `Transnational Network for Integrated Management of Postdoctoral Research in Communicating Sciences. Institutional building (postdoctoral school) and fellowships program (CommScie)" - POSDRU/89/1.5/S/63663, financed under the Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013.

BDD-A3065 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 01:03:28 UTC)